

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ и задаци

Циљ наставе је: развијање и унапређивање стваралачког мишљења и иновативности; унапређивање ликовне писмености и оспособљавање за визуелну и вербалну комуникацију традиционалним и савременим медијима; подстицање на самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора; развијање и унапређивање самопоуздања, еманципације и социјализације личности ученика, емпатије, толеранције, хуманих ставова и способности сарадње; формирање позитивног става и одговорног односа према културном и уметничком наслеђу; развијање свести о повезаности уметности, природе и друштва, о значају одрживог развоја и улози уметности у очувању животне средине; подстицање ученика да повезује и примењује стечена знања и умења у осталим наставним садржајима, свакодневном животу, даљем школовању и будућим занимањима.

Задаци наставе ликовне културе су да ученици:

- унапреде знања о ликовним законитостима, процесима, техникама, материјалима и прибору;
- развијају визуелно опажање, стваралачко мишљење, радозналост, машту и иновативност кроз разноврсне ликовне, проблемске и пројектне задатке;
- буду оспособљени да визуелно представљају свет око себе, сопствене идеје, ставове и емоције традиционалним и савременим медијима, да образлажу своје ставове и презентују своје радове;
- буду оспособљени за самостални и тимски рад;
- упознају национално и светско културно и уметничко наслеђе, његове основне одлике, репрезентативне примере, најзначајније уметнике, правце и стилове и развију одговоран однос према очувању културне и уметничке баштине;
- формирају критички однос према уметничким делима и буду мотивисани да процењују уметничка дела, своје и туђе ликовне радове;
- ефикасно користе информације из различитих извора;
- буду мотивисани да прате културне и уметничке манифестације путем различитих медија, да посећују изложбе, музеје, легате, локалитете...и мотивисани за различите видове учешћа у културним и уметничким активностима;
- стекну увид у значај повезаности ликовног стваралаштва са осталим уметностима, наукама и процесима рада;
- примене стечена знања и умења у уређењу, унапређењу и очувању животне и радне средине;
- буду оспособљени да стечена знања и умења примењују у настави других предмета, свакодневном животу, даљем школовању и будућем занимању.

I разред
гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 37 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Шта је уметност? Уметност у простору и времену. Уметност и природа. Уметност и друштво.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Линија, цртеж као скица, студија и целовито остварење.

Цртање по природи (слободан избор, теме и техника).Тродимензионално обликовање. Објекти – скулптура. Скица – макета постојећег или замишљеног простора и објеката у њему. Обликовање на основу посматрања или слободног замишљања објеката (скулптура) намењених одређеном простору. Распоредивање објеката у одређеном простору, с обзиром на њихову намену.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Појава уметничког стварања. Епохе у уметности праисторије. Типична остварења сликарства, скулптуре, примењене уметности и архитектуре. Праисторијски споменици у нашој земљи. Уметност старог Египта. Карактер уметности и најзначајнија остварења архитектуре. Одлике скулптуре и сликарства. Уметност Месопотамије: архитектура и скулптура Сумера и Вавилонa. Асирска уметност и уметност новог Вавилонског царства.

2. ОПАЖАЊА И ПРЕДСТАВЉАЊЕ

3. МЕДИЈИ: цртање, сликање, вајање, графика...

4. СРЕДСТВА: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

II ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Облик, конструкција, пропорција

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Облик: компоновање слободно образованим упрошћеним облицима на задатим форматима. Златни пресек. Утврђивање (визирањем) и представљање пропорција посматраног предмета у различитим положајима, компоновање у исте формате. Представљање предмета посматраног из истог угла, компоновање у различите формате.

Тродимензионално обликовање (вајање). Слободно компоновање. Представљање основних карактеристика (мере, покрет) посматраног или слободно одабраног мотива.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Претече грчке уметности: Крит и Микена. Одлике архитектуре, сликарства и скулптуре; утицај на грчку уметност и културу.

Развој уметности у Грчкој: архајски, класични и хеленистички период. Најзначајнија остварења и водећи уметници. Архитектура, скулптура и вазно сликарство. Почети урбанизма. Историјски значај грчке уметности.

Уметност старог Рима. Урбанизам, архитектура и скулптура. Сликарство (фреске и мозаици). Појава и карактер ранохришћанске уметности. Уметност пре и после Миланског едикта.

Антички споменици у Србији: римске урбане целине, сликарска и скулптурална дела.

2. ОПАЖАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ

3. МЕДИЈИ: цртање, сликање, вајање, графика .

4. СРЕДСТВА: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

II разред
гимназија друштвено-језичког смера
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Површине и њихови односи.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Површина као средство изражавања у ликовној уметности. Експресивна моћ површина. Односи површина: равнотежа, контраст јединство и доминанта. Површина као позадина. Текстуралне вредности облика и површина. Компоновање разнобојним површинама и различитим текстурама – израда витража, слике или мозаика и израда колажа.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Византијска уметност. Опште одлике и периоди у византијској уметности. Водећи споменици архитектуре и сликарства. Византијски утицај на уметност других земаља.

Уметничко стварање у раздобљу прероманике: уметност номадских народа, каролиншка ренесанса и отонска уметност.

Романичка уметност. Најзначајнија остварења у архитектури, скулптури и сликарству.

Уметност готике. Одлике архитектуре, скулптуре и сликарства и најзначајнија дела.

Српска средњовековна уметност: уметност од краја 12. до краја 13. века; уметност од краја 13. до седамдесетих година 14. века; уметност од седамдесетих година 14. века до средине 15. века. Уметност 16. и 17. века.

Исламска уметност. Најзначајнија остварења арапске, турске, маварске и персијске уметности.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање..

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

II ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Врсте ликовних и примењених уметности. Простор. Перспектива (инверзна, линеарна, ваздушна).

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Простор. Линеарна перспектива. Представљање једноставних правоугаоних предмета. Представљање дела унутрашњег или спољашњег простора. Ваздушна перспектива. Простор. Рад по природи (цртање). Линија, шрафура (графика – припрема, извођење, штампање).

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Уметност ренесансе. Опште одлике сликарства, скулптуре и архитектуре. Рана и висока ренесанса у Италији. Водећи уметници и њихова дела (Донатело, Леонардо, Микеланђело, Рафаел, Тицијан).

Северна ренесанса: уметност у Фландрији и Немачкој.

2. Опажање и поступање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика...

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка средства

III разред гимназија друштвено-језичког смера (1 час недељно, 36 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Светлост и сенка у ликовним уметностима.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Светлосни односи. Представљање односа светла и сенке на посматраном мотиву линијама – шрафуром, лавирањем. Представљање тонских односа на посматраном мотиву. Представљање односа светла и сенке на посматраном мотиву упрошћавањем на односе црно-бело, у виду припреме за графику. Представљање локалног тона посматраних површина. Међусобни утицај боја и њихово визуелно дејство.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Опште одлике барокне уметности. Стилске одлике у архитектури, скулптури и сликарству. Средишта барокне уметности: Италија, Шпанија, Холандија, Фландрија, Француска. Водећи уметници барока (Бернини, Каравађо, Веласкез, Рубенс, Рембрант).

Рококо. Опште одлике стила. Водећи представници сликарства. Архитектура.

Барок код Срба. Стилске одлике у сликарству и архитектури.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

II ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Фотографија. Стрип, цртани и анимирани филм, дигитална анимација.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- утврђивање основних идеја, фабуле, носилаца радње и композиција путем одговарајућих цртежа;

- избор теме;
- израда, анализа и усавршавање синопсиса и сценарија;
- креирање и цртање ликова, ентеријера, екстеријера и др. ;
- фотографија као документ;
- фотографија као комуникација;
- фотографија као информација;
- фотографија као концепт;
- дигитална фотографија;
- фотографисање и обрада фотографија у рачунарском програму.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Уметност неокласицизма. Историјски услови настанка и опште одлике уметности. Најзначајнија дела сликарства, архитектуре и скулптуре. Водећи представници.

Неокласицизам код Срба. Опште одлике уметности. Најзначајнија дела сликарства и архитектуре.

Уметност романтизма. Друштвени оквири епохе романтизма. Одлике сликарства, архитектуре и скулптуре. Водећи уметници.

Романтизам у Србији. Историјски услови настанка романтизма. Одлике романтизма у сликарству и архитектури.

Уметност реализма – одлике сликарства и архитектуре. Најзначајнији уметници и њихова дела.

Реализам у Србији. Историјски услови настанка романтизма. Одлике сликарства, архитектуре и скулптуре. Водећи представници.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

IV разред гимназија друштвено-језичког смера (1 час недељно, 32 часа годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Боја у ликовним уметностима, Валер као средство обликовања.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Односи боја. Боја у отвореном простору. Представљање и сликање промена на локалном тону различитих површина посматраног мотива (предмета или предела), промена насталих под утицајем одсјаја из уже и шире околине. Сликање по природи. Светлина.

3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Импесионизам и постимпесионизам. Најзначајнији уметници. Сецесија. Уметнички правци прве половине 20. века: фовизам, експресионизам, кубизам; апстрактна уметност – футуризам, дадаизам, метафизичко сликарство, надреализам, париска школа. Водећи представници.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, графика, проширени медији, уметничка дела и споменици културе

4. Средства: ликовно-техника и дидактичко-методичка

II ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Композиција, филм – покретна слика, покрет, спонтаност, ритам, мимика, израз и гест.

Лутка – игра, врсте лутака и луткарских позоришта.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ:

- ликовне могућности лутке (практично извођење);

- лутка, сенка као ликовни изражај;

- луткарска слика;

- видео-тејп, анимација, механички и визуелни ефекти за позориште и филм (припремања, реализација);

- избор теме и жанра;

- утврђивање основних идеја и елемената фабуле и композиције;

- цртање и обликовање лутака у складу са социокултурном средином и фолклором.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Архитектура, скулптура и примењена уметност у првој половини 20. века.

Уметност у Србији у првој половини 20. века.

Врсте и појаве у уметности друге половине 20. века. Различити сликарски правци: апстрактни експресионизам, енформел, поп-арт, геометријска апстракција. Нове врсте уметности: концептуална уметност, перформанс, нови визуелни медији, савремена архитектура и скулптура, постмодерна уметност. Тенденције у српској уметности друге половине 20. века.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичка

I разред

гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера

(1 час недељно, 37 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Шта је уметност? Уметност у простору и времену. Уметност и природа. Уметност и друштво.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Облик, конструкција и пропорција.

Компоновање слободно образованим упрошћеним облицима на задатим форматима. Тродимензионално обликовање (вајање). Златни пресек. Слободно компоновање. Представљање основних карактеристика (мере, покрет) посматраног или слободно одабраног мотива.

Утврђивање (визирањем) и представљање пропорција посматраног предмета у различитим положајима, компоновање у исте формате. Представљање предмета посматраног из истог угла, компоновање у различите формате.

ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Појава уметничког стварања и карактер праисторијске уметности. Типична остварења сликарства, скулптуре, примењене уметности и архитектуре. Праисторијски споменици на територији Србије.

Уметност старог Египта. Карактер уметности и најзначајнија остварења архитектуре. Одлике скулптуре и сликарства.

Цивилизације у пределу Тигра и Еуфрата.

Претече грчке уметности: Крит и Микена. Развој уметности у Грчкој: архајски, класични и хеленистички период. Најзначајнија остварења и водећи уметници.

Уметност старог Рима. Урбанизам, архитектура и скулптура. Сликарство (фреске и мозаици). Појава и карактер ранохришћанске уметности. Уметност пре и после Миланског едикта.

Антички споменици у Србији: римске урбане целине, сликарска и скулпторална дела.

2. Опажање и представљање

3. **Медији:** цртање, сликање, вајање, проширени медији...

4. **Средства:** ликовно-техничка и дидактичка.

II ЦЕЛИНА

1.1. ОПШТИ ДЕО

Површине и њихови односи.

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Површина као средство изражавања у ликовној уметности. Експресивна моћ површина. Односи површина: доминанта, равнотежа, контраст и јединство. Површина као позадина. Текстуралне вредности облика и површина. Компоновање разнобојним површинама и различитим текстурама – израда витража, слике или мозаика и израда колажа.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Византијска уметност и њен утицај на уметност других земаља.

Средњовековна уметност западне Европе: одлике архитектуре, скулптуре и сликарства и најзначајнији споменици.

Српска средњовековна уметност: уметност од краја 12. до краја 13. века; уметност од краја 13. до седамдесетих година 14. века; уметност од седамдесетих година 14. века до средине 15. века. Уметност 16. и 17. века.

2. Опажање и представљање

3. **Медији:** цртање, сликање, вајање, графика...

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

II разред
гимназија општег типа и гимназија природно-математичког смера
(1 час недељно, 35 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Врсте ликовних и примењених уметности, простор. Перспектива (инверзна, линеарна, ваздушна).

1.2. САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Простор. Линеарна перспектива. Представљање једноставних правоугаоних предмета. Представљање дела унутрашњег или спољашњег простора у линеарној перспективи. Ваздушна перспектива. Простор. Рад по природи (цртање).

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Рана и висока ренесанса у Италији. Водећи представници и њихова дела (Донатело, Леонардо, Микеланђело, Рафаел, Тицијан) . Уметност ренесансе на северу Европе.

Барокна уметност – опште одлике и водећи уметници барока (Бернини, Каравађо, Веласкез, Рубенс, Рембрант). Рококо. Барок код Срба.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајње...

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка

II ЦЕЛИНА

1. ОПШТИ ДЕО

Боја у ликовној уметности. Валер као средство обликовања.

1.2.САМОСТАЛНО ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Односи боја. Боја у отвореном простору. Представљање и сликање промена на локалном тону различитих површина посматраног мотива (предмета или предела), промена насталих под утицајем одсјаја из уже и шире околине. Светлина. Сликање по природи.

1.3. ЛИКОВНА ДЕЛА И СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

Уметност 19. века: неокласицизам, романтизам и реализам. Најзначајнији уметници и њихова дела.

Неокласицизам, романтизам и реализам у српској уметности.

Импесионизам и постимпесионизам.

Уметнички правци прве половине 20. века: фовизам, експресионизам, кубизам, надреализам, апстрактна уметност... Архитектура и скулптура прве половине 20. века.

Уметност у Србији у првој половини 20. века.

Врсте и појаве у уметности у другој половини 20. века

Тенденције у српској уметности друге половине 20. века.

2. Опажање и представљање

3. Медији: цртање, сликање, вајање, проширени медији..

4. Средства: ликовно-техничка и дидактичко-методичка.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Примарни циљ ликовног образовања је развој стваралачких способности, креативности, визуелне перцепције и естетских критеријума ученика.

Структуру програма ликовне културе чине:

1. Садржаји програма;
2. Креативност;
3. Медији;
4. Средства.

Садржаји програма у оквиру једне целине равноправно чине: теорија обликовања, самостално ликовно изражавање, ликовна дела и споменици културе.

Улога наставника је значајна у фази избора дидактичке припреме и мотивационог садржаја, а избор теме зависи од суштине ликовног задатка, односно, конкретног садржаја којим се ученик мотивише у правцу одређеног ликовног проблема.

Теорија обликовања се реализује кроз теоретски и практичан рад и у функцији је унапређивања ликовне писмености (ликовни елементи и принципи компоновања), овладавања традиционалним и савременим техникама и материјалима и оспособљавања ученика да стечена знања и умења примењују у настави, свакодневном животу, даљем школовању и будућем занимању. Обрада теоретских садржаја укључује и рад на ликовним задацима, посредно и непосредно проучавање репрезентативних уметничких дела и перцепцију природе и окружења, а увежбавање се реализује кроз проблемске задатке.

Самостално ликовно изражавање подразумева стваралачко изражавање традиционалним и савременим медијима у складу са индивидуалним способностима и интересовањима ученика, уз примену стечених знања из теорије обликовања и уметничког наслеђа. Ученицима је потребно омогућити самостални избор медија, мотива, техника, материјала и формата.

Упознавање уметничких дела из националне и светске баштине има значај у формирању позитивног става и одговорног односа према културном и уметничком наслеђу и његовом очувању, формирање и развијање естетских критеријума, развој критичког мишљења и визуелне културе. Реализација садржаја уметничког наслеђа укључује и истраживачки рад, пројектне задатке, непосредни контакт са споменицима културе и уметничким делима .

Садржаје програма је неопходно реализовати савременим наставним методама и средствима. У оквиру сваке програмске целине, ученике треба оспособљавати за: самостално проналажење, систематизовање и коришћење информација из различитих извора (стручна литература, интернет, часописи, уџбеници); визуелно опажање, поређење и успостављање веза између различитих садржаја (нпр. повезивање садржаја предмета са свакодневним искуством, садржајима других предмета и др.); тимски рад; самопроцену и процену ликовних и уметничких дела; презентацију својих радова и групних пројеката и ефикасну визуелну, вербалну и писану комуникацију.

Креативност подразумева подршку ученицима да откривају, експериментишу, успостављају нове односе и долазе до нових решења у различитим активностима и оспособљавање ученика да стечено искуство примене у другим наставним предметима, свакодневном животу и будућим занимањима.

Претпоставка за подстицање креативности су мотивациони садржаји практичних ликовних активности ученика и проблемски приступ који обухвата:

- мотивационе садржаје;
- домен ученичких доживљаја;
- корелацију са другим образовно-васпитним подручјима.

Развој стваралачког мишљења треба подстицати у свим наставним активностима и садржајима у којима је то могуће.

Медији обухватају традиционалне, савремене и проширене медије (цртање, сликање, вајање, графика, фотографија, филм, рачуарска анимација...).

Средства (ликовно-техничка и дидактичка средства) подразумевају употребу традиционалних, савремених и материјала за рециклажу у обликовању; разноврсне подлоге, прибор, алате и опрему; сва доступна аудио-визуелна наставна средства и употребу рачунара.

Облици наставе

Садржаји се реализују кроз следеће облике наставе:

- индивидуални;
- фронтални;
- рад у паровима;
- групни или тимски;
- домаћи рад;
- рад на пројекту;
- самостални истраживачки рад;
- екскурзије, посете локалитетима, музејима, галеријама, установама за образовање уметника, уметничким атељеима; сусрете са уметницима и активно учешће у културним и уметничким манифестацијама и активностима;
- ваннаставне активности – ликовне секције, ликовне групе;
- факултативна настава.

Наставне методе:

- **Вербално-текстуалне методе** (монолошка метода, дијалогска метода, метода рада са текстом);
- **Илустративно-демонстративне методе;**
- **Експериментално-практичне методе;**
- **Откривачка метода** (хеуристички метод);
- **Проблемска метода.**

Корелација са другим предметима:

- Музичка култура;
- Српски језик и књижевност;
- Историја;
- Биологија;
- Физика;
- Хемија;
- Математика;
- Рачунарство и информатика.

Вредновање и оцењивање:

У настави ликовне културе оцењује се активност ученика, процес рада и постигнути напредак, а вреднује и самовреднује резултат рада.